

EDIČNÍ POZNÁMKA EBI

Pro první období jeho života do počátku první světové války hraje svou roli i otázka zachování dokumentů, protože osobní korespondence či mnohé rukopisy prací se dochovaly v omezené míře. Před první světovou válkou dominuje jeho žurnalistická, vědecká a pedagogická produkce. Zkušenosti z těchto aktivit pak Beneš využil také v dalším, válečném období. Z jeho působení v zahraničním odboji se zachovalo velké množství dokumentů: memorand, novinových článků, instrukcí, zpráv domácímu odboji i krajanským organizacím, korespondence, přednášek apod. Mnohé z nich byly psány s cílem ovlivnit veřejné mínění dohodových států i domácí politické reprezentace a zároveň nesou znaky válečné propagandy. Válka zrodila Beneše politika, diplomata a státníka. Na pařížské mírové konferenci byl Beneš faktickým reprezentantem československé zahraniční politiky. Jeho činnost zachycuje řada dokumentů úřední provenience, memorand, diplomatické korespondence, analýz nebo zpráv o činnosti československé delegace na mírové konferenci. Konstitutivní období nového státu bylo hektické a vrcholné instituce musely být zcela nově založeny a vybudovány. Československá politická reprezentace si upřesňovala své představy o podobě nového státu. Benešova publicistická činnost proto ustoupila agendě mírové konference a vedení ministerstva zahraničních věcí. Beneš jako představitel státu poskytoval také ve větší míře interview zahraničním tiskovým agenturám a předním listům.

Výzkum probíhal v Archivu Ústavu T. G. Masaryka, kde je uložena velká část osobní písemné pozůstalosti Edvarda Beneše a T. G. Masaryka. Heuristika se prováděla především v částech f. EB I, IV, VI/1, VI/2, kde jsou uchovány Benešovy rukopisy vědeckých i žurnalistických prací, korespondence osobní i úřední povahy, memoranda a zprávy, přehledy o činnosti, deníkové a stenografické záznamy, překlady článků. Další materiály jsou ve f. TGM, část V a R. Zde se především nacházejí Benešovy dopisy Masarykovi, jak z doby války, tak z doby pařížské mírové konference.

Heuristika se dále prováděla v Archivu Ministerstva zahraničních věcí ČR, kde je v tzv. Pařížském archivu agenda československé delegace na mírové konferenci v Paříži. Dále byly studovány fondy Mírová konference v Paříži a reparace 1918–1938, Telegramy odeslané Telegramy došlé a především fond Edvarda Beneše – Soukromý archiv, který obsahuje články z doby války a jejich překlady, výstřižky z domácího i zahraničního tisku o Edvardu Benešovi, Benešovy zprávy domácímu odboji, memoranda a korespondenci.

Další část Benešovy písemné pozůstalosti je uložena v Archivu Národního muzea. Fondy Edvard Beneš a Hana Benešová tematicky doplňují písemnou pozůstalost uloženou v AÚTGM. V tomto archivu byly dále studovány pozůstalosti Vojty Beneše, Karla Kramáře, Přemysla Šámala, Vojtěcha Mastného nebo Roberta Fliedra.

Důležitým zdrojem relevantních dokumentů je též Archiv Kanceláře prezidenta republiky, kde jsou ve fondech T a D uloženy kopie vzájemné Benešovy a Masarykovy korespondence. Další významný zdroj poskytl Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv, především fond Československá národní rada, kde je důkladně dokumentována Benešova činnost za první světové války. Doplnující informace poskytly tamní fondy Vojta Beneš, Emanuel Voska, České národní sdružení v Americe nebo Slovanská tisková kancelář. V Národním archivu je relevantním zdrojem informací fond Ministerstvo zahraničních věcí – výstřížkový archiv.

V zahraničí byly studovány ve Velké Británii Archiv Cambridge University Library (Viscomte Templewood Papers), Churchill Archives Centre Cambridge (The Papers of Leopold Amery), School of Slavonic and East European Studies London (Seton-Watson Papers), British Library London (Wickham Steed Papers, Arthur Balfour Papers), The National Archives London (FO 371: Foreign Office, general correspondence; FO 608: Peace Conference 1918–1920). V USA byl prohlédnut Hoover Institution Archives Stanford (Osuský Papers) a v Německu se heuristika prováděla v Politisches Archiv des Auswärtigen Amts Berlin (kupř. Auswärtiges Amt 1867–1920, Auswärtiges Amt Referat 117: Akten-Verzeichnis der Deutschen Gesandtschaft Prag), Bundesarchiv Berlin (kupř. Auswärtiges Amt, Presse- und Nachrichten Abteilung, Frieden Konferenz – Tschechoslowakei, Deutsch-Österreich 1918–1919).

Pramenný výzkum ve Francii byl zaměřen na Archives du ministère de la Défense: fond Archive de l'armée de terre (oddíl archive de la guerre 1872–1919, oddíl Tchecoslovaques en Sibérie; oddíl Tchecoslovaques engagés dans l'armée française et américaine; oddíl Secrétariat général de la conférence de paix; oddíl Bulletin d'informations du Second bureau –Bureau slave de l'Etat major) a dále na Archive du ministère des Affaires étrangères: Fond Conférence de la paix et des ambassadeurs, Fond la guerre 1914–1918 (oddíl Autriche-Hongrie-mouvement national tchèque), Fond Série A Paix 1914–1920, Fond Conférence de la paix-recueil des actes 1918–1932, Fond Y– affaires diplomatiques Europe – Tchecoslovaquie.

V Rakousku to byly Österreichisches Staatsarchiv, Archiv Der Republik, f. Neues Politisches Archiv, f. Präsidium; Prag, Gesandtschaft (1919–1938), f. Staatsratsprotokolle 1. Rep.

Důležitým zdrojem dokumentujícím Benešovu činnost jsou periodika. Pro předválečné období byl procházen tisk, do kterého Beneš přispíval (kupř. Právo lidu, Rovnost, Volná myšlenka, Vzdělání lidu, Moravsko-slezská revue, Čas, Hlídka Času, Novina, Jiskra, Akademie). V době války se jedná především o periodika Československá samostatnost, The New Europe, La Nation Tchèque, The Everyman, Journal des Débats. Benešova interview byla dohledána v periodících Le Matin, Le Petit Parisien, L'Exelsior, Le Démocrate, Le Temps, Epoca, The Morning Post, Čechoslovan, Čechoslovák. Některé Benešovy válečné dokumenty byly publikovány po roce 1918, kupř. v periodiku Naše revoluce a v dalších drobných dobových publikacích.

Při editování bylo přihlíženo k dosavadním publikacím: především Edvard BENEŠ, Světová válka a naše revoluce. Vzpomínky a úvahy z bojů za svobodu národa III. Dokumenty, Praha 1928; Dokumenty československé zahraniční politiky, Vznik Československa. 1918, Klimek Antonín, Nováčková Helena, Polišenská Milada, Šťovíček Ivan (eds.), Praha 1994; Dokumenty československé zahraniční politiky, sv. II/a, Československo na pařížské mírové konferenci 1918–1920 (listopad 1918 až červen 1919), Jindřich Dejmek, František Kolář (eds.), Praha 2001; Dokumenty československé zahraniční politiky, sv. II/b, Československo na pařížské mírové konferenci 1918–1920 (červenec 1918 až prosinec 1919), Jindřich Dejmek (ed.), Praha 2011; Korespondence T. G. Masaryk – Edvard Beneš 1914–1918, Dagmar Hajkova, Ivan Šedivý (eds.), Praha 2004; Weg von Osterreich! Das Weltkriegsexil von Masaryk und Beneš im Spiegel ihrer Briefe und Aufzeichnungen aus den Jahren 1914 bis 1918. Eine Quellensammlung, Frank Hadler (ed.), Berlin 1995; Masaryk a Beneš ve svých dopisech z doby Pařížských mírových jednání, II., Zdeněk Šolle (ed.), Praha 1994; Listy důvěrně. Vzájemná korespondence Hany a Edvarda Benešových, Jana Šetřilova, Jaroslav Čechura (eds.), Praha 1996; Akten zur deutschen auswärtigen Politik, Serie A. 1918–1925, Bd. I–II, Göttingen 1982, 1984; Deutsche Gesandtschaftsberichte aus Prag. Innenpolitik und Minderheitenprobleme in der Ersten Tschechoslowakischen Republik, I, Von der Staatsgründung bis zum ersten Kabinett Beneš 1918–1921, Berichte des Generalkonsul von Gebattel, des Konsuls König und des Gessandten Proffessor Sanger, Manfred Alexander (ed.), München – Wien 1983; Aussenpolitische Dokumente der Republik Osterreich 1918–1938, I, Selbsbestimmung der Republik. 21. Oktober bis 14 März 1919, Klaus Koch, Walter

Rauscher, Arnold Suppan (eds.), Munchen 1993; Aussenpolitische Dokumente der Republik Osterreich 1918–1938, II, Im Schatten von Saint-Germain. 15 Marz 1919 bis 10 September 1919, Klaus Koch, Walter Rauscher, Arnold Suppan (eds.), Munchen 1994; Documents on British Foreign Policy 1919–1939, vol. I, 1919, London 1947; Foreign relations of the United States vol. 13, The Paris Peace Conference 1919, Washington 1942–1947; Recueil des actes de la Conference. Tome IV.

Commissions de la Conference – Commission des affaires tcheco-slovaques; Tome V. Traites avec les Puissances ennemies, negociation et signatures, Paris 1922–1935; Documents diplomatiques francais. 1914–1919, Tome I–III, Jean-Claude Montant (sous la dir.), Paris 1999–2004. Do vydani jsme nezařadili podstatny Benešův text *Detruisez l’Autriche-Hongrie! Le martyre des Tchecho-Slovaque a travers l’histoire*, Paris 1916. Důvodem byl větší rozsah a dostupnost českého vydání z roku 1920.

Metodickým východiskem byly pro nás Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti.¹ Kriterium výběru dokumentů bylo dano tematickým zaměřením edice. Primárně byly zařazeny dokumenty, jejichž autorem byl Edvard Beneš. Pokud jsme měli jasně ověřeno (v bibliografických soupisech, korespondenci či sekundární literatuře), že se jedná o nepodepsaný Benešův text, publikovali jsme jej a již nekomentovali, z jakého zdroje jsme autorství textu zjistili. V některých případech jsme zařadili též texty dalších autorů, které zprostředkovaně přinašejí názory Edvarda Beneše, vyslovene nejčastěji formou osobního rozhovoru nebo interview, případně instrukce. Uvědomovali jsme si jistou pojmovou komplikovanost tematu (Německo, Rakousko-Uhersko, rakouští Němci, čeští Němci, říšští Němci). Některé texty se dotykají problematiky Němců, Německa či narodnosti pouze částečně, jsou však editovány v úplnosti vzhledem k celkovému kontextu. Konečný výběr zohlednil reprezentativnost, objektivnost nebo současnou dostupnost dokumentů.

Dokumenty, nepublikovány i publikovány, jsou řazeny chronologicky a průběžně číslovány. Vlastní texty dokumentů jsou publikovány v jazyce originalu. Pokud byl v archivu dohledán český překlad, je připojen v textové poznámce. Zároveň se vycházelo z obecných zásad určujících, že original dokumentu (prvopis) má vždy přednost před dalšími formami dochování dokumentu. Pokud se nedochoval original, sloužil za základ vydání text kopie (průklep, průpis), jež vznikla současně s originálem. Jen v těch případech, kdy nebyla nalezena ani kopie dokumentu, sloužil za základ vydání opis. V případě publikovaných

dokumentů byl pro nás v zásadě výchozí publikovaný text. Uvádíme i jejich přetisky (mnohdy pouze výtahy z textu), pokud je bylo možné dohledat.

Přepis dokumentů se prováděl v souladu s pravidly pro přepis historických textů. Kromě jednoho textu (č. 1), který je transliterován, byly texty dokumentů transkribovány a upraveny podle současné jazykové normy. Zjevné písařské chyby stejně jako chyby pravopisné byly opraveny. V zásadě se při přepisu užívala v současné době platná pravopisná norma, pouze odchylky od dobových zvyklostí či zvláštnosti v textu byly ponechány v původní podobě. Běžné písařské a tiskařské chyby jsme opravovali bez označení. Stylistické chyby a prohřešky proti jazykové normě byly ponechány v původní podobě s upozorněním, a to buď v textu znakem [!], nebo ve formě textové poznámky. Nezměněny zachováváme původní poznámky pod čarou (např. u dokumentů č. 27, 28).

Běžné zkratky nebo zkrácená slova jsme nerozepisovali. Jen v těch případech, kdy zkratka nebyla jednoznačná a mohla by se číst v několika významech, byla podle kontextu rozepsána v hranatých závorkách. Psaní vlastních jmen, zejména v cizojazyčných textech, kolísá, a to především u místních jmen. V textu se uvádí jejich původní verze. U jmen osob jsme opravovali zjevné písařské chyby bez vyznačení, na větší omyly v psaní upozorňujeme v poznámce. Různé formy psaní osobních jmen (Vilém, Wilhelm, Guillaume) ponecháváme bez zásahu.

Psaní interpunkce, malých a velkých písmen jsme upravili podle v současnosti platné pravopisné normy (např. České Národní Sdružení > České národní sdružení, Československá Národní Rada > Československá národní rada, Právo Lidu > Právo lidu). Zdvojené souhlásky v psaní slov cizího původu jsme zjednodušili (např. afféra > aféra, klassicky > klasicky, aplikovat > aplikovat, massy > masy). Podle současné pravopisné normy jsme upravili psaní s, z, včetně psaní předpon (sesměšňuje > zesměšňuje, ztrávili > strávili). Pokud tato norma povolovala neprogresivní tvar (filosof, posice, president), ponechali jsme jej. Ponechávali jsme také příponu –ism (např. bolševism, socialism). Podle současné pravopisné normy píšeme výrazy jako např. neloyalní > neloajální, oktroy > oktroj, naskizzovat > naskicovat, officiální > oficiální, rozpjetí > rozpětí, eventuelní > eventuální, materiální > materiální).

Pravidlům jsme přizpůsobili též psaní příslovečných spřežek (např. konec konců > koneckonců, do podrobna > dopodrobna, k vůli > kvůli, ku předu > kupředu, na vzájem > navzájem, z počátku > zpočátku). Sjednotili jsme rovněž nestandardní a kolísavé psaní

kvantily samohlásek (např. disciplina > disciplína, forum > fórum, Italie > Itálie, Jugoslavie > Jugoslávie, genius > génius, kariera > kariéra).

Zkratky zavedené a běžně užívané nebyly rozepisovány, bylo pouze sjednoceno jejich psaní s přihlédnutím k současným pravidlům: např. a. j. > aj., a. t. d. > atd., a. t. p. > atp., na př. > např., t. j. > tj., t. z. v. > tzv. Zkratku dra., dru. Dr. sjednocujeme na dr., 20letých na dvacetiletých.

Nesprávné či kolísavé psaní jmen osobních a zeměpisných názvů jsme sjednotili a opravili bez vyznačení (Atheny > Athény, Gdansk > Gdaňsk, Rijeka, Rjeka > Rijeka). V jednotlivých případech, abychom zachovali osobitý styl dokumentu, jsme původní název neměnili: Elsasko, Irčani.

Text podtržený nebo jinak zvýrazněný v textu (kurzivou či prostrkaným písmem) převádíme jednotně do kurzivy.

V textech psaných francouzsky byly opraveny překlepy, zejména chybějící diakritika (e > è). Při úpravách bylo přihlédnuto k pravidlům francouzského pravopisu (les tchécoslovaques > les Tchecoslovaques). Jména osob byla ponechána ve francouzské transkripci (Osuský – Osouski).

Formuláře dokumentů, např. záhlaví a adresa, se nepublikují. Údaje v nich obsažené jsou zachyceny v záhlavní anotaci a v textových poznámkách. Na vlastnoruční podpis autora u strojopisu upozorňujeme. U dokumentů, jež se publikují ve zkráceném znění, jsou všechny vypuštěné pasáže vyznačeny v textu grafickým znakem pro vypuštění textu [...]. V textové poznámce se pak stručně charakterizuje obsah vypuštěné části.

Ediční zpracování dokumentů zahrnuje pramennou a historickou kritiku. Dokumenty jsou opatřeny vědeckokritickým a informačním aparátem (záhlaví, údaje o uložení a vnější popis dokumentů). Výsledky další pramenné a textové kritiky dokumentů jsou zachyceny v textových poznámkách. Ty jsou značeny písmeny latinské abecedy a jsou použity především pro vyznačení poznámek na dokumentu, podtržení a autorské vpisky, překlad a objasnění významu některých cizojazyčných, zastaralých či dnes málo srozumitelných výrazů, případně pro upozornění na další varianty téhož textu. Textové poznámky jsou vypracovány zvlášť pro každý dokument edice. Rozšiřující informace a výsledky historické kritiky obsahu, bibliografické údaje nebo identifikace osob jsou zpracovány ve věcných poznámkách a

komentářích. Jsou značeny arabskými číslicemi a řazeny za každým dokumentem. Věcné poznámky jsou vypracovány s ohledem na všechny editované dokumenty, jsou proto vzájemně provázány. V záhlaví dokumentu se uvádí datum dokumentu, místo jeho vzniku, označení druhu písemnosti, jméno původce, popř. adresáta a stručné zachycení obsahu publikované písemnosti.

Datace odkazuje na datum uvedené na dokumentu. Pokud dokument není datován, bylo datum určeno na základě pramenné a historické kritiky dokumentu a údaje se pak uvádějí v hranatých závorkách. Místo vzniku dokumentu se určuje podle údajů uvedených na dokumentu. Chybou datací vysvětlujeme v textové poznámce. Pokud je datační formule součástí textu (kupř. v dopise), publikujeme ji v nezměněné podobě.

Za každým dokumentem je odkaz uvádějící u nepublikovaných dokumentů místo uložení, formu dochování a způsob vyhotovení, u publikovaných bibliografický záznam. U dokumentů, které byly již publikovány v edicích vědeckého charakteru, uvádíme příslušné odkazy na edice.

Pokud se týká formy dochování, archivní dokumenty jsou označeny jako originály, kopie, koncepty a opisy. Za originál považujeme prvopis (rukopis, strojopis) písemnosti, za kopii označujeme dokumenty vzniklé současně s originálem (průpis, průklep) a za opisy dodatečně vzniklé dokumenty. Jako koncepty označujeme verze dokumentů, které sloužily jako podklad pro napsání konečné verze: originálu. Uvádíme i způsob vyhotovení, kupř. strojopis, rukopis apod. Edice je kromě edičního a

historického úvodu vybavena dalším vědeckoinformačním aparátem: rejstříkem osob, resumé a soupisem anotovaných dokumentů.

Na edičním zpracování cizojazyčných textů se podíleli Eva Kalivodová, John Comer a Pavel Helan. Zvláštní dík patří Richardu Vaškovi a Miladě Hartlové.

Dagmar Hájková – Pavel Horák